

SEFER BEREISHIS: A STUDY OF TEXT, TRADITION & THEOLOGY

NOACH IS TOLD THE NEWS

א.

R. Shimshon Rafael Hirsch (Bereishis 6:13)

קץ from קצץ (related to גוזז): to cut off, hence the end, where something leaves off . . . [meaning] “if I do not intervene, it will all go completely to ruin by itself, its end is already before me” . . . the thriving of the species is connected to the purity of the mating ... accordingly when God said , השחית כל בשר את דרכו על הארץ , the קץ is already there automatically, and if God had not intervened, even the spark of purity that could be saved with Noach would have been irrevocably lost.

בראשית רבה (כ:ה)

רבי הונא בשם רבי אמר דור המבול לא נימוחו מן העולם עד שכתבו גמומסיות לזכר ולבהמה, אמר רבי שמלאי בכל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלומסיאה באה לעולם והורגת טובים ורעים,

גמ' סנהדרין (קח.)

אמר רבי יוחנן: בא וראה כמה גדול כחה של חמס, שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל, שנאמר +בראשית ו'+ כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ.

רמב"ן (בראשית ו:יג)

חמס – הוא הגזל והעושק. ונתן לנח הטעם בחמס ולא הזכיר השחתת הדרך, כי החמס הוא החטא הידוע והמפורסם. ורבותינו אמרו (סנהדרין קח א) שעליו נתחתם גזר דינם. והטעם מפני שהוא מצוה מושכלת אין להם בה צורך לנביא מזהיר, ועוד שהוא רע לשמים ולבריות. והנה הודיע לנח החטא שעליו “בא הקק, הגיע הצפירה”:

ספורנו (בראשית ו:יג)

כי מלאה הארץ חמס, שכולם גוזלים זה את זה: הבעלים גוזלים את הארץ בכוח והארץ גוזל את הבעלים במרמה, באופן שהארץ נותנת כל פירותיה לגזלנים.

גור אריה (בראשית ו:יג)

ומפני כך חתימת הגזירה על הגזל, שהגזל הוא השחתת עולם הזה, דהיינו הגזלנים מחריבים את העולם, שאין משא ומתן בעולם . . . וכאשר הגזלן אינו חס על העולם ומחריב את העולם, אין הקב"ה חס גם כן

שמות רבה (כב:ג)

וכן איוב אמר (איוב טז) “על לא חמס בכפי ותפלתי זכה”, א”ר יהושע הכהן ב”ר נחמיה וכי יש תפלה עכורה? אלא כל מי שידיו מלוכלכות בגזל הוא קורא להקדוש ב”ה ואינו עונה אותו למה שתפלתו בעבירה שנאמר (בראשית ו) “ויאמר ה' לנח קץ כל בשר וגו'”, אבל איוב שלא היה בעמלו גזל היתה תפלתו זכה לכך אומר על לא חמס בכפי, לפי שאין עול בכפי ובעמלי תפלתי זכה

משנה בבא מציעא (מד.)

נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות – יכול לחזור בו. אבל אמרו: מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו.

שו"ת חוות יאיר (סי' קסג)

שאלה חבורת מוכרי כסות שלומדים ג"כ בכל יום אצל בר אוריין, ותיקנו שכל משפטים שיפלו בין איש לרעהו מבני חבורה מעניין השגת גבול בענין המכירה יבואו לדין לפני רבם המגיד שיעור בדברי אגדה בכל יום. ומפני שנתרבו המשפטים והוכבד עליהם הוצאות הפסקים יעץ להם גבאי שלהם והוא הגדול והירא אלהים שבהם מה לכם לאבד מעות הפסקים עם בלוי הזמן המרובה מלבד הנסתרות שלא נגלה לרעהו . . . ואחר שא"א לתקן פרצה זו שכבר נשרשו בחטא, לכן נסכימה יחד להתיר בינינו השגת גבול באיזה אופן שיהיה ונמחל זה לזה הפסד ממון שגרם לו חבריו ובוזה ינוח דין שלמטה וישקוט דין שלמעלה. ושאלו לרבם אם יש בכחם לעשות זה ואם יצאו י"ש בכך . . . נראה לי כי אף אם הריעותם אשר עשיתם בהשגת גבול ודברו בו הפוסקים . . . בכל אנפי איסורא מיהו איכא. מ"מ המעשה האחרון אם יגמר דעתיכם להתירו ע"י מחילה קשה מן הראשון, דבלי ספק ע"י שיעשה לכם היתר תגדל המהומה והמריבה והמגערת והחילול השם כמה כפלי כפלים מאשר היה בראשונה עד כי ימלאו בתיכם חמס. ואם תעשו תקנה או קלקלה זו לזמן בלי ספק יעבור זמן המוגבל וישאר ההרגל ויעשה טבע קיים בלי תרופה. גם פן ילמדו מכם גם במקומות אחריי ובעלי משא ומתן דילפינו ממקלקלת' והייתם חוטאים ומחטיאי' ומי יתנני קצין עם פרנס ומנהיג היתי מעניש לבני חבורה על מחשבה רעה כזו כפי יכולתם והנשארים ישמעו וייראו . . . כי גם לענין דין תורה אינו מספיק כלל ולא ינוקו בתיקון כזה אפילו בדיני אדם, וכן כל המוחלים זה לזה לעשות מעשה שאסרה תורה כגון גניבה ואונאה והשגת גבול, דמלבד דלא ינקה מדין שמים, כל עושה אלה מצד שהוא נגד ישוב העולם והנהגתו, וזה היה חטא דור המבול "כי מלאה הארץ חמס", קראו חמס מפני שאין נקי מהם ה"ל כחמסן דיהיב דמי . . . ולדעתי להרגילים לא קפדו כלל, דלא נאמר בהו כמו גבי סדום "דצעקתם באה לפניו יתברך שמו". . . וכאלה לא חשבתי שיעשה איש ברית . . . והשומע ישמע והחדל יחדל

ב.

מדרש תנחומא (בראשית סי' לו)

בא וראה למה אמר הקב"ה לנח שיעשה תיבה, כדי שיראו אותו שהוא עוסק בה ויעשו תשובה, ואלמלי כך לא היה הקב"ה יכול להציל את נח בשמים או בדברים, . . . ולמה כך, אמר הקב"ה מתוך כך שאני אומר לו עשה תבה והוא עוסק בה, והם מתכנסים אצלו ואומרים לו נח מה אתה עושה, והוא אומר להם תבה, שאמר לי הקב"ה שהוא מביא מבול לעולם שהן מכעיסין אותו, ומתוך כך עושים תשובה, כך הקב"ה מחשב, אבל הן לא היו משגיחין עליו

רד"ק (בראשית ו'יד)

עשה לך, לצרכך, שתנצל בה ממי המבול, ושאר החיים עמך

אברבנאל (בראשית ו'יד)

לענין הפועל, אמר "עשה לך" כלומר, שנח בעצמו יעשה התיבה ולא יצוה לעשות לאחרים

אבן עזרא (בראשית ו'יד)

ושם תיבה ולא ספינה, כי איננה על צורת אניה, ואין לה משוטים

R. Shimshon Rafael Hirsch (Bereishis 6:14)

תבה, a receptacle that only occurs in this narrative and in that of the saving of Moses, where it also serves as a means of saving a person from the water. Its derivation is obscure. In any case, its shape is that of a box and not of a boat. Its shape is broad at the bottom and tapering at the top, the reverse of the shape of a boat. For it is not designed at all to cleave through the waters but to be borne by them.